

תוצאות חיים

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א - פוסק עדת תימן

י"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

גליון 98
פרשת יתרו
תשפ"ב ב'של"ג

נושא השיעור: א. האם ישנו חיוב לעלות לרגל ברגלים חזק - ראיות מהש"ס בנדון ה"ל - כיצד אבותינו עלו מתימן לארץ ישראל בזמן בית שני - דברי החזו"א שהחיוב לעלות ברגלים הוא רק מירושלים לחר הבית - אם איזה נעלים עלו עמי לביתי"ק ומדוע החליפו באמצע הדרך מנעליהם - מש"כ העץ יוסף בענין ה"ל - מאיזה משכיל לקח העץ יוסף את מה שכתב - סיפור נפלא בחכמת חכמי ישראל ומדוע נקראו המשכילים בשמם "משכילים".
ב. מי שאינו מאמץ ב"ג עיקרים הרי הוא יצא מכלל ישראל - שק"ט בדברי הראשונים שחלקו על ה"ג עיקרים שמנה הרמב"ם - ישוב הגר"ח מבריק בש"ס הרמב"ם - חידוש נפלא מרמז הפלא ופלא בענין זה - כיצד מרומז בציצית ת"רג מצוות - קושיית הרמב"ן בש"ס רש"י בענין ה"ל וישוּב שיטת רש"י - דברי המהר"ל ליישב בש"ס רש"י ולפ"י מבואר נפלא מנהגנו בעשיית שבעה חוליות - ישוב מרן שליט"א לקושיית בן חסדאי על הרמב"ם עפ"ש המהר"ל.
ג. כמה הערות נפלאות מרן שליט"א באמירת עשה למען שמך וכי - האם סימנם שיק"ת או שית"ק ולמה כ"א מרמז.

באיזה נעלים עלו עמי לרגל

א.

בספר עץ יוסף על העין יעקב על מסכת חגיגה (דף ג.) כתוב דבר מעניין. ח"ל, מאי דכתיב "מה יפו פעמך בנעלים וגו'". בתרגום מפרש על פסוק מה יפו פעמך בנעלים כמה שפירן רגלהו דישאל כד סלקן לאתחזאה קדם ה' תלת זמנין בשתא בסנדלין דססונוגא (חתש), בלי ספק לא הלכו במנעלי תחש אשר הם יקרים למאד עלי דרך, רק כאשר באו אל שערי ירושלים שמו אותם ברגליהם למען יהיה לצבי ולתפארה לירושלים עיר כלילת יופי ולה' אשר אוה למושב לו, ועל ההליכה ההיא משערי ירושלים אל הר הבית בנעלי תחש אשר היו מבריקים מרוחק כפניני זהב וכאבני שוהם, יתכן מאד לבאר המאמר דכאן כמה נאין רגליהם של ישראל בנעלים בשעה שעולין לרגל, שר"ל שהיו הולכים משערי ירושלים אל הר הבית שכאשר באו אל שערי ירושלים הסירו בלי ספק את הנעלים אשר הלכו כמו עלי דרך, כי היו מגואלים בטיט חצות ובאבק דרכים, ושמו ברגליהם נעלים אחרים יפים למאד וכפי דעת המתרגם הנ"ל (מצאתי) עכ"ל העץ יוסף.

בספר עמודי ירושלים (בעל העמוד אש) על הירושלמי בפסחים הנ"ל כתב שלפי דברי העץ יוסף שכל הדרך היו הולכים בנעלים מטונפות בטיט ורק בירושלים החליפו אפשר לומר שאין חיוב כלל לעלות ברגלים, וכל מש"כ "מה יפו פעמך בנעלים" זה רק מירושלים והלאה.

מאיזה משכיל לקח העץ יוסף מקור דבריו

האמת היא, אם שמתם לב ללשון העץ יוסף, שהלשון שלו היא מאוד מליצית, שכתב "יקרים מאוד עלי דרך", "למען יהיה לצבי ולתפארה עיר כלילת יופי", "אשר הלכו כמו עלי דרך", וכיוצא. וכשקראתי את המילים הללו תמהתי מי המקור לדבריו, וראיתי שהוא הוא כתב בסוף "מצאתי", ובדקתי איפה המצאתי הזה? שהיה לי חשד שהמקור אינו מחכמי התורה. ומצאתי בס"ד שאכן כן, שהמקור לדבריו הוא אחד מהמשכילים בשם 'רייכמן' והוא הסתיר את זה.

מעשה מעניין מדוע המשכילים נקראו בשמם "משכילים"

וראיתי שמסופר שאחד מגדולי ישראל פעם בא אליו ואמר לו תראה קוראים לכם 'משכילים' ואני מתפעל מאוד מהשם המיוחד הזה, פלא איך זכיתם לשם הזה. וענה לו אותו רב אני יגיד לך את התשובה, כתוב "כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל" זהו פירוש הפסוק, דבר ראשון "כי טוב העץ למאכל", שמתחילים לאכול מאכלות אסורות, ועוד "וכי תאווה הוא לעינים" שהולכים אחרי ה"לא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ורק אח"כ אפשר לומר ש"נחמד העץ להשכיל" דיינו אחרי שאתם עוברים על ע"ז, אפשר לקרוא לכם "משכילים"... עכשיו הבנתי מאיפה זכיתם לשם הזה, ומרוב בושה אותו משכיל קם והלך...

ב.

דברי הרמב"ם שמי שלא מאמץ ב"ג עיקרים הרי הוא יצא מכלל ישראל

ידוע ומפורסם בכל עם ישראל שישנם שלש עשרה עיקרי הדת, והרמב"ם כתב אותם בפירוש המשניות לסנהדרין פ"י מ"א שם במשנה כתוב שאפיקורוס אין לו חלק לעולם הבא ומיהו אפיקורוס? זה המבזה את התורה או ת"ח וכן המזלזל בתורה ובנושאי התורה, וכתב ע"ז הרמב"ם שהמקום הראוי ביותר לדבר על שלש עשרה העיקרים זה במשנה זאת מכיון שהזכיר אפיקורוס ולאחר שמנה הרמב"ם את כל השלש עשרה עיקרים כתב בזה"ל, כאשר יהיו ביד האדם כל אלה היסודות, ואמונתו נכונה בהם, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחייבים לאהבו ולחוס עליו, וכל מה שצונו ה' על האהבה והאהבה זה עם זה. ואפילו עשה כל שהוא יכול מן העברות מחמת התאוה והתגברות הטבע הגרוע, הרי הוא נענש כפי גודל חטאו ויש לו חלק. והוא מפושעי ישראל. ואם נתרופץ לאדם יסוד מאלה היסודות הרי יצא מן הכלל, וכפר בעיקר נקרא מן ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות וחייבים לשנותו ולאבדו ועליו הוא אומר (תלים קלט, כא) "הלא משנאך ה' אשנא" וכו' ע"כ. אלו דברי הרמב"ם המפורסמים שישנם שלש עשרה עיקרים וזה התקבל בכל עם ישראל א"ע"פ שהרבה חלקו על הרמב"ם.

ראיות מהש"ס שאין חיוב לעלות לרגל דוקא ברגלים

בשם רחמן.

כתוב בפסוק (שמות כג, טו) "שלוש רגלים תחוג לי בשנה" בעזה"ת במהרה שיבנה בית קדשנו ותפארתנו, נצטרך לעלות לרגל. ויש לדון איך נעלה לרגל, האם דוקא ברגלים או שאפשר ג"כ ע"י רכבים ומטוסים. ובאמת ברבינו בחיי עה"פ כתוב שצריך ללכת דוקא ברגלים וכמו שהגמ' במס' חגיגה (דף ג.) דורשת עה"פ "מה יפו פעמך בנעלים" (שה"ש ז) מה יפין רגליהו של ישראל בשעה שעולין לרגל. ומשמע שעולים ברגלים.

אבל מצד שני ישנם ראיות שהיו עולים ג"כ בסוסים ובפרדים וכן מוכח בירושלמי פסחים (פ"ד ה"ז) ששם במשנה כתוב שנחלקו חכמים ור' יוסי ב' רב יהודה האם רצענין עולים לרגל, חכמים סוברים שאינם עולים, ור"י חולק וסובר שהם עולים. ובגמ' שם מבואר שר"י סובר שהרצענין עולים מפני שכן דרך עולי רגלים להיות מתקנין מנעליהן וסנדליהן במועד, אבל חכמים סוברים שעמ"י היו ששויים והיו עולים בבהמות. ולכן לא צריך רצענין לתקן את המנעלים. ועכ"פ מוכח שלא צריך לעלות לביהמ"ק דוקא ברגלים.

גם בבבלי בפסחים יש ראיה לזה ששם הגמ' דנה מה נחשב "בדרך רחוקה לכס" ואומרת הגמ' שזה מי שגר רחוק חמשה עשר מיל מירושלים, זה מן המודיעין עד ירושלים, וכמתה לכל רוח. ושואלת הגמ' מה הדין אם יכול לבוא בסוסים ובפרדים האם הוא חייב לבוא אע"פ שהוא רחוק יותר מחמשה עשר מיל, ותיצא הגמ' שבכ"ז אין חיוב, כיון שבשיעור ההליכה ברגלים זה נחשב דרך רחוקה. עכ"פ מהגמ' מוכח שאין בעיה לעלות לביהמ"ק בסוסים ובפרדים.

איך יתכן שאבותינו הגיעו מתימן לארץ ישראל בזמן ביהמ"ק

ישנה מסורת אצל אבותינו שהיו עולים בימי בית שני מתימן לארץ ישראל, ואפי' בסוף בית ראשון היו חלקם שולחים קורבנות לארץ ישראל. דבר זה אומנם לא כ"כ מפורסם, אבל כשחפשנו מצאנו לזה כמה וכמה מקורות [כגון במגילת תימן ומהרי"ץ ועוד]. וכתוב שהמרחק בין תימן לארץ ישראל הוא מהלך של שלשה ארבעה ימים ולכן עלו לארץ ישראל. ואמר לי ת"ח אחד שהוא עשה חשבון שמרחק ההליכה מתימן לארץ ישראל הוא עשרים - שלושים יום, ואיך הגיעו לא"י. וענית לו, אתה עושה חשבון של הליכה ברגל, אבל אם תחשב מהלך של גמל לדוגמא, שהוא הולך ששים קילומטר בשעה, ודאי שבתוך שלשה ארבעה ימים אפשר להגיע מתימן לארץ ישראל.

בשו"ת תורה לשמה (סימן מ') דן האם יש קפידא בהליכה לבית הכנסת ברגלים דוקא ח"ל, עשיר נכבד ביתו רחוק מבית הכנסת יותר מחצי שעה, והוא אין לו טרחה בהילוך זה, אך להיותו עשיר נכבד זהו כבודו לעיני הרואים שאינם בני ברית, שלא יקברגליו אלא ברכיבה. והוא יש לו בהמה בביתו לרכב עליה, אם יש בה מצוה שילך דוקא ברגליו ולא ירכב, או"ד רוכב במהלך חד הוא, וגם ברכיבתו מקיים מצות הילוך לבית הכנסת ע"כ. והתורש"מ מדמה ענין זה לעליה לרגל לביהמ"ק ששם אין חיוב לעלות דוקא ברגל [ועי' עוד בסוף דבריו מש"כ ע"פ הסוד. העורך].

דברי החזו"א שצריך ללכת ברגל דוקא מירושלים להר הבית

גם בחזו"א (אור"ח סימן קק אות א) נראה שפשוט לו שאין חיוב לעלות ברגלים דוקא שז"ל, ודאי גדול שא"א לו לעלות ברגליו לירושלים, רוכב על החמור ועולה, ולא ממעטינו אלא זקן וחולה שאינו יכול לעלות מירושלים להר הבית, ונראה דכן קבלו חז"ל דהא דפטרינו חגר זן וחולה מרגלים תלוי בהילוך מחנה לוי דהיינו הר הבית, וכו' ובעיני הילוך יפה כדרך המהלכים בלא משענת וכו' והלכך ממעטינו גם מפניק אע"ג דיכול להלך בצער, דאינו דרך סתם הילוך, וכו' בהילוך מסוף מחנה ישראל עד סוף מחנה שכינה, אבל עד מחנה לוי לא נתמעט מי שכחו רע ואינו יכול להלך ברגליו, שאין זה ההילוך עיקר המצוה רק מכשירי המצוה כדי שיכול להראות ולכנס במחנה שכינה, אבל הילוך מחנה לוי אפשר שזה עיקר המצוה וכו' ע"כ. ויצא מדברי החזו"א שמיירושלים להר הבית צריך ללכת ברגל דוקא, וזה קטע קצר, אבל כל הדרך יכול גם בסוסים ובפרדים ורק מי שאינו יכול ללכת ברגליו מירושלים להר הבית פטור מלעלות לרגל. [וכדברי החזו"א נמצא במאירי].

מה שכתבו גדולי הראשונים לחלוק על י"ג העיקרים שכתב הרמב"ם

בספר פיה"מ להרמב"ם שבהוצאת מכון המאור מובא שם באות קפג בזה"ל, כתב בספר אור ה' למהר"ר חסדאי רבו של הריב"ש (בתחילת מאמר השלישי): והתימה מהרב המורה שסידר בכירושו לפרק חלק י"ג עיקרים אשר שמו יסודות לדת, והנה אם קרא עיקרים האמונות האמיתיות אשר הכפירה מנות, הנה ימצאו יותר מט"ו, ואם קרא עיקרים פינות ויסודות אשר לא תצויר זולתם הנה אינם יותר מ' או ח' ע"ש. וכ"כ ולדוגמה אדם שלא מאמין בביאת המשיח, אינו כופר בתורה שהרי זה לא כתוב בתורה מפורש, ואם כוננת הרמב"ם למנות יסודות אלו שהם לא כפירה לתורה עצמה, אז יש סה"כ ז' או ח' יסודות ועל כן מהר"ר חסדאי חלק על הרמב"ם.

עוד כתבו שם בזה"ל, ובספר העיקרים (לר' יוסף אלבו מאמר ראשון פ"ג) השיג על מנין י"ג שמנה רבינו כאן ודעתו (שם פ"ד) שם שהעיקרים שלושה, מציאות ה' וההשגחה לשכר ועונש ותורה מן השמים וכו'. וכן בספר ראש אמנה להאברבנאל (בהקדמתו) ספדו זה נתחבר לישב השגותיהם של מהר"ר חסדאי וספר העיקרים והרחיב בביאור דברי רבינו כאן על סדר ה"ג עיקרים. ובשו"ת רדב"ז (ח"א ס' שמד): שאלת ממני על ענין עיקרי הדת על איזה חשבון אני מסכים, על הרמב"ם ז"ל או על הרב בן חסדאי או על חשבון ר' יוסף אלבו [בעל העיקרים]. תשובה, אין דעתי מסיבת לשון לתורתנו שום עיקר, לפי שכולה עיקר מפי הגבורה, ואר"ל כל האומר כל התורה כולה מן השמים חוץ פסוק אחד וכו' וא"כ כל מצוה ומצוה היא עיקר ועיקר ויש לך מצוה קלה ויש לה טעם וסוד אשר לא נשיגהו, וא"כ איך נאמר שזו טפילה ואחרת היא עיקר. כללות הדברים, יפה כתב בזה ר' יצחק אברבנאל ז"ל בספר ראש אמנה ע"ש, כי הוא האריך והרחיב הדיבור והשיב על הראשונים, וכן הוא דעתי שהתורה כל פרטיה ודקדוקיה כל אחד מהם עיקר ויסוד ופינה, והמכחיש אותו נקרא כופר ואין לו חלק לעוה"ב ע"כ.

יישוב שיטת הרמב"ם

עכשיו תשמעו "לומד"ס איך הגר"ח מבריסק הסביר את דעת הרמב"ם והובאו דבריו בספר משמר הלוי (זבחים ס' קעד) ואת"ד, יש חילוק בין עיקרי התורה לעיקרי האמונה, ואף שודאי כל דברי התורה עיקרים, שאני עיקרי האמונה שכל שאינו יודע אותם אינו מאמין, ואף אם הוא שגג או אנוס, מ"מ אינו מאמין בהם ואפיקורוס הוא ע"כ.

חידוש נפלא מרן שליט"א ורמז הפלא ופלא בענין זה

חושבני אע"פ שאין לי ראייה לזה, שהרמב"ם לא המציא את השלש עשרה עיקרים, צריך להיות שיש לזה מקור, שהרי הרמב"ם לא כתב נראה שיש כך וכך עיקרים, נראה שה"ג עיקרים זה היה מושג מקובל עוד לפני הרמב"ם, והרמב"ם בפינה"מ פירט מה נכנס בכל יסוד ויסוד, ורואים לפעמים שבתוך יסוד אחד הוא הכניס כמה וכמה פרטים ויתכן שאם זה היה תלוי בדעתו הוא היה מפרט ליותר יסודות. והרמב"ם בסה"כ הגידר את הדברים ופירסם אותם.

ויש לי רמז נפלא לזה, שהרי ישנם תרי"ג מצוות לתורה וצריך להבין מדוע ישנם דוק תרי"ג מצוות, מדוע אין מספר עגול. ונראה שמדובר בזה שישנם י"ג מצוות שהם היסודות של השש מאות מצוות ובתוך התרי"ג מצוות שיש בתורה מונח ה"ג עיקרים. [אגב, בעשרת הדברות ישנם ג"כ תרי"ג אותיות חוץ מהמלים "אשר לרעך" שהם שבעה מצוות ודברנו והכל בידך יותר תרי"ג אותיות "כתר"].

כיצד צריך לבחון האם החידוש נכון

ומה שאמרנו כדי לבחון אם הדבר נכון צריך לבדוק האם כל ה"ג עיקרים הם מתוך תרי"ג מצוות, זה עלינו לבדוק.

הנה היסוד הראשון שהרמב"ם כותב הוא מציאות הבורא וז"ל, היסוד הראשון מציאות הבורא ישתבח. והוא, שיש שם מצוי בשלמות ביותר שבאופני המציאות וכו' והוא היסוד הראשון הוא שהורה עליו בדבור (שמות כ, ב) "אנכי ה' וכו'" ע"כ. ומצאנו ליסוד הראשון מקור בתורה. עוד כתב הרמב"ם ז"ל, היסוד השני אחדותו יתעלה, והיינו שזה שהוא עילת הכל – אחד וכו' זה היסוד השני הוא שהורה עליו באומרו (דברים ו, ד) "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" ע"כ וגם זה נמצא שהוא מצוה בתורה.

אומנם צריך לבדוק האם באמת הרמב"ם מנה מצוה להאמין באחדותו יתעלה שמקורו מהפסוק "שמע ישראל". אבל עכ"פ לא צריך לישב בזה את הרמב"ם, העיקר מה שיצוינו לומר שה"ג עיקרים נמצאים בתוך התרי"ג מצוות, ואת זה צריך לבדוק, ואפילו אם זה לא מתאים עם הרמב"ם שהרי אנחנו אומרים שה"ג עיקרים היו מקובלים בעם ישראל גם בלי הרמב"ם. [ולעת עתה לא נמשיך לחשב את כל ה"ג עיקרים ואי"ה אולי בהזדמנות אחרת].

דברי רש"י כיצד מרומזים בביצית תרי"ג מצוות ומה שהקשה ע"ד הרמב"ן

בן חסדאי אומר שעיקרי הדת הם ז' או ח' עיקרים ויתכן שזה לא חולק על הרמב"ם שמנה י"ג וכדלקמן.

במצות ביצית כתוב "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'", ואין נזכר את כל מצוות ה' ברש"י במנחות כתוב שביצית זה בגימטריא שש מאות, ועוד שמונה חוטים וחמשה קשרים יוצא תזכורת תרי"ג מצוות.

ויש להתפלאות מה נעשה אנחנו שעושים שבעה חוליות, אומנם האמת שאין מקור לדברי רש"י שעושים חמשה קשרים, וכמו שהעירו ע"ז תוס' במקום, ומה שהובא בן במדרש רבה ותנחומא, זה במדרש מאוחר ולא מהמדרשים העיקרים, והרי בגמ' מפורש כתוב שצריך לקשור שבע חוליות, הפוחת לא יפחות משבע והמוסיף לא יוסף משלש עשרה' שזה כנגד שבעה רקיעים וששה איריים.

וגם הרמב"ן תמה על רש"י, איר יתכן לומר שהתזכורת לזכור את כל מצוות ה' זה ע"י החמשה קשרים, הרי מן התורה אי שום חיוב לקשור חמשה קשרים, ובפרט שהרי בזמן חז"ל שהיה תכלת היו קושרים כמנהגנו שבעה חוליות, וכן בית הלל סוברים שמן התורה מספיק שלשה חוטים, וא"כ לא יתכן למנות ג"כ לחשבון שמונה חוטים שזה רק אליבא דב"ש.

יישוב שיטת רש"י שהרמז העיקרי הוא עצם הקשר

ישנם כמה דרכים להבין דברי רש"י, י"א שבאמת הפסוקים היא שהתורה לא התכוונה לרמז את תרי"ג מצוות בחמשה קשרים וכו' וכ"ז רק רמזים בעלמא, והפסוק של התורה הוא שאדם שרוצה לזכור משהו הוא עושה קשר בבגד לסמין זכירה, וכך גם הביצית ע"י שקושרים את החוטים לבגד זה סימן להזכיר את כל מצוות ה'.

הרשב"ץ בהקדמת זוהר הרקיע אומר דבר מעניין מדוע ישנם שלושים ושתים חוטים, וביאר שהם כנגד ל"ב נתיבות חכמה שהיו התורה מתחילה באות ב"ת ונגמרת בלמ"ד. אומנם זה רק רמז, שהרי מן התורה אין חיוב לשמונה חוטים.

ביאור נפלא בשיטת רש"י ועפ"ז מובן שמנהגנו מיוסד על אדני פז

המהר"ל מפראג אומר דבר הפלא ופלא, ועי"ז בנין שהמנהג שלנו הוא מיוסד על אדני פז. המהר"ל בא ליישב את קושיית הרמב"ן על רש"י שהרי בזמן חז"ל לא היו עושים חמשה קשרים אלא שבע חוליות, ועוד שהרי אין מקור לחמשה קשרים מן התורה, ומיישב המהר"ל שבזמן חז"ל שהיו עושים שבעה חוליות, אז היה שבעה קשרים וששה אוריים, וזה התרי"ג, וא"כ גם בזמן חז"ל היה הרמז של התרי"ג, ואח"כ ששינו לעשות חמשה קשרים עשו רמז אחר. שהתורה לא אמרה איזה רמז לעשות, כל רמז שתעשה טוב, העיקר שיהיה תרי"ג. [ובענין הקשרים, ישנם הסוברים שעשית שבעה חוליות זה רק בזמן שנוהג התכלת שאז התכלת דומה לרקיע, וצריך לעשות שבעה חוליות כנגד שבעה רקיעים, אבל עכשיו שאין תכלת עושים חמשה קשרים, אבל יתכן לומר הפוך אם אין לנו תכלת, לפחות נעשה בקשרים משהו שיזכיר את הרקיע, דהיינו שבעה חוליות, ובכל אופן כך סובר הרמב"ם ואחרים חולקים וסוברים ששבעה חוליות הוא רק בזמן התכלת ואכמ"ל בפרטים הללו].

חידוש מרן שליט"א שאין מח' בין הרמב"ם לבן חסדאי

כלפי מה הדברים אמורים, אנחנו רואים שישנם שבעה חוליות שהם כנגד שבעה רקיעים, ושבעה אוריים, א"כ מה שטוען האבן חסדאי על הרמב"ם שאם נלך ע"פ היסודות שהתורה לא תצויר מבלעדיהם אז יש רק ח', לפמשנת' יש לומר נפלא, שבתוך ה"ג עיקרים ישנם עיקרים שהם "חוליות", וישנם עיקרים שהם "האוריים", והכל מונח בתוך התרי"ג, שייסוד התרי"ג הוא י"ג, ובתוך ה"ג שהם עיקרי האמונה ישנם עיקרים יותר וישנם פחות.

ג.

הערות נפלאות ממרן שליט"א בנאמר בסוף התפילה עשה למען שמך וכו'

נאמר לכם עוד חידוש.

ישנם ארבעה כיתות שלא מקבלים פני שכינה, כת חנפים כת שקרים כת לצנים כת מספרי לשון הרע, וישנו סימן לזכרון חשמ"ל חנפים שקרים מספרי לשון הרע ליצינים.

אומנם צריך לדבר ע"ז באיכות אבל עכ"פ נאמר בקצרה.

אנחנו אומרים "עשה למען שמך עשה למען ימינך וכו'" וכתבו במדרש שהאומר ארבעה דברים הללו זוכה ומקביל פני שכינה, וישנו חשבון שארבעת הדברים הללו דהיינו שמך ימינך קדושתך תורתך הם מקבלים לארבעה כיתות שאינם מקבלים פני שכינה. והחשבון הוא כך, תורתך הוא כנגד מספרי לשון הרע, שהרי כתוב שהתיקון של לשון הרע זה בלימוד תורה, וכך הלאה שאר הדברים ואכמ"ל.

ולפי זה תלוי איך אומרים את סדר הדברים, שהרי בדרך כלל בסידורים כתוב שמך ימינך תורתך קדושתך והסימן שית"ק, ובכתב יד קודשו של מהר"ץ כתוב כתוב קדושתך לפני תורתך והסימן שית"ק, והסיבה לכך שתורתך הוא האחרון, מפני שהוא הכי חמור. אבל ראיתי באשמורות ששם מהר"ץ כתב את הסדר בסימן שית"ק, וצריך להבין מדוע שינה כאן המהר"ץ את טעמו. ואולי זה פשרה. שית"ק זה מלשון שמשקת את בעלי הדינים, ושיק"ת זה מלשון שוקת דהיינו שיע"ז זוכים לשפע טוב. ואכמ"ל.

וה' ברוך הוא יאיר עינינו במאור תורתו אכ"ר.

שובו בנים
שובבי"ם